

Přehled

Ustavující valná hromada České společnosti sociologické konala se dne 12. ledna 1925 v přednáškové síni sociologického semináře filosofické fakulty české university v Praze.

Stanovy společnosti byly vzaty na vědomí výnosem ministerstva vnitra z 21. listopadu 1924, č. 77.877.

Hned na počátku činnosti společnosti byla svolána společně s I. sekci Sociálního ústavu ministerstva sociální a zdravotní správy schůze, na níž bylo zaujato stanovisko k návrhu univ. prof. dr. Srdínka na zavedení vyučování sociologie na všech školách středních i odborných (2 hod. týdně) a na školách vysokých všech oborů v prvních ročnících (4 hod. týdně) ovšem mimo speciální stolice pro sociologii a semináře sociologické.

V souvislosti s těmito problémy oznámila společnost své ustavení ministerstvu školství a národní osvěty a požádala, aby byla slyšena ve všech věcech, jež se týkají studia sociologie na školách i jinde.

Na ministerstvo sociální a zdravotní správy se společnost obrátila se žádostí, aby její členové mohli používat za obvyklých kautel knihovny tohoto ministerstva. Ministerstvo sociální a zdravotní správy této žádosti vyhovělo.

Společnost, sledujíc i svoje poslání lidovými, i popularizační, nabídla spolupráci lidovému ústavu. K práci v lidovém ústavu byli společností delegováni do přednáškového výboru doc. dr. E. Chalupný a dr. F. Fajfr. - Usneseno vydávati Sociologickou knihovnu.

Pro rok 1926 byl vytvořen přednáškový program.

Další valnou hromadu konala společnost 1. března 1926. Na ní byla zvolena redakce Sociologické knihovny. Již 26. ledna 1925 se dohodli zástupci společnosti s nakladatelstvím "Orbis" o podmínkách. Na autorské honoráře svolila se přispívati určitou částkou společnost a za to měla dostati pro své členy slevu na knihy. Ročně mělo se vydati průměrně čtyřicet tiskových archů velké osmerky; tento formát byl později změněn na formát menší.

Na valné hromadě bylo pak zdůrazněno, že společnost zahájila činnost vlastními silami bez hmotného kapitálu a bez podpory veřejné i soukromé. Pro tento hmotný nedostatek nemohla společnost vydávati samostatnou sociologickou revui. Tato mezera byla v prvních letech činnosti společnosti vyplněna tím, že Sociální revue, věstník ministerstva sociální a zdravotní správy, otiskovala pravidelně spolkové zprávy společnosti a stati ze sociologie.

Valná hromada se dále usnesla na resoluci ministerstvu školství a národní osvěty ve věci zavedení sociologie jako povinného předmětu na školy střední, odborné a vysoké, zvláště v souvislosti s reformou studia učitelského a právnického. Resoluce žádala rovněž, aby sociologie byla předmětem samostatným a nebyla směřována s filosofií. Na právnických fakultách mělo se přednáseti sociologii práva, státu a hospodářství v rozsahu tří hodin. Sociologie měla býti na právnických fakultách povinným zkušebním předmětem.

V roce 1927 vyvíjela společnost a její jednotliví funkcionáři přednáškovou činnost a přispěla podstatně ke zřízení první veřejné školy české, jejíž podstatnou částí osnovy je sociologie. Je to "Vyšší škola sociální města Prahy", jež zásluhou ústředních mag. radů V. Jarolímka a dr. J. Seiferta byla po řadě přípravných jednání, konaných za předsednictví tehdejšího jednatele České společnosti sociologické dr. Chalupného a za účasti jejího pokladníka Aug. Žaluda jako delegátů České společnosti sociologické, dále za účasti zástupců vysokých škol, Dělnické akademie, Ústřední školy dělnické a jiných korporací osvětových. Z jednání těch vyšla osnova školy jako večerní školy v zimním období, jejíž osnova z třetiny obsahuje vědy právní, z třetiny hospodářské a z třetiny sociologii. Osnovu sociologie pro první období navrhl jednatel České společnosti sociologické. Tato škola byla přímou předchůdkyní první státní školy české s osnovou sociologickou, totiž "Svobodné školy politických nauk", zřízené o rok později, a zástupci České společnosti sociologické účinkovali pak na ní po všechna léta.

Aby pronikl do širších vrstev vědecký názor na sociální život, organizovala společnost ve Vyšší lidové škole města Prahy cyklus přednášek společně s Ústředním osvětovým sborem města Prahy. Cyklus byl zahájen 17. ledna 1928, za velké účasti obecnstva.

Rok 1929 byl vyplněn hlavně přednáškovou činností jednotlivých funkcionářů.

Dne 20. března 1930 konala společnost valnou hromadu; na ní byl zvolen nový výbor, který zahájil intenzivní péči o posílení činnosti společnosti. Zejména byl organizován pro zimní období 1930/31 cyklus dvanácti přednáškových a debatních večerů a zvolena komise pro vypracování nové smlouvy s Orbisem o Sociologické knihovně, protože platnost smlouvy prvotní po pěti letech pominula.

Na této valné hromadě byla rovněž zvolena komise pro přípravu sjezdu sociologů ze slovanských zemí.

Dále byly vzaty v úvahu i jiné formy činnosti společnosti, nežli činnost přednášková a publikační.

"Sociologická revue", založená tehdy místopředsdou České společnosti sociologické prof. dr. Bláhou, byla zvolena za oficiální, samostatný orgán společnosti.

Na počátku roku 1931 se ustavil ve dvou schůzích dne 28. ledna a 3. února Akademický odbor společnosti. Za úkol bylo dáno tomuto odboru propagovati zájem o sociologii mezi akademickou mládeží, pořádati přednášky a diskuse o časových otázkách, opatrovati členům zlevněnou sociologickou literaturu apod. Činnost zahájil akademický odbor již 11. února 1931. Přesto, že se zahajovací večer konal v době pololetních prázdnin a těsně před zkouškovým termínem, byla účast velmi dobrá.

Při České akademii zemědělské byla péčí členů společnosti zřízena sociologická komise, která si vytkla za úkol, obírat se vědeckým výzkumem venkova a na základě toho i snahami směřujícími ke zvelebení venkovského života v různých jeho úsecích. Komise ta pracuje zdárně podnes.

Pro orientaci mladých pracovníků v sociologii, kteří narážejí na překážky v otázkách metodických nebo mají nesnáze s opatrováním literatury, byla zřízena Sociologická poradna při redakci Sociologické revue v Brně.

Během roku 1931 velmi vzrostl současně s rozrůstáním činnosti společnosti i počet jejího členstva - přibýlo dvanáct členů řádných, čtyřicetpět mimořádných, takže společnost čítala v té době 128 členů. Velký přírůstek se jevil v řadách studentstva, což lze přičísti hlavně založení akademického odboru společnosti. Je nutno zdůraznit, že podnět k založení tohoto odboru vyšel z řad studentstva a že agendu odboru vedl vlastní jeho výbor z řad studentů.

Byl zřízen právnický odbor společnosti. Nová smlouva, která byla sjednána s nakladatelstvím "Orbis", má za podklad přání nakladatelství, aby bylo více přihlíženo k publikacím aktuálního obsahu, než k pracem ryze teoretickým. Na výběr prací, jež mají v Sociologické knihovně vyjít, byl zajištěn vliv nakladatelství "Orbis". Za tento ústupek slíbilo nakladatelství, že vydá některé spisy sociologicky zajímavé i mimo Sociologickou knihovnu.

Výbor připravil v souvislosti s tímto ujednáním řadu knih, jejichž překlad by byl žádoucí.

Společně se Sociálním ústavem byl dán počátek k organizaci výměny sociologických publikací s odbornými korporacemi jiných národů.

"Sociologická revue", oficiální orgán společnosti, získala si mnohá uznání zahraničních odborníků.

Aby činnost společnosti byla uvedena do úplné shody se stanovami, pověřil výbor předsedu a jednatele, aby připravili návrh na změnu stanov a tento návrh byl předložen valné hromadě.

Plné rozvinutí činnosti naráželo opět na finanční potíže a na nedostatek vlastních místností.

Na sjezdu Mezinárodního ústavu sociologického v Ženevě roku 1930, jehož se zúčastnili dva členové společnosti a to jeden jako oficiální delegát, byla společnost inkorporována do Mezinárodního ústavu sociologického.

Další valná hromada společnosti se konala 21. ledna 1932.

Akademický odbor dal v uplynulém roce natisknout řadu propagačních letáků, jež zvaly k činnosti studentstvo.

Činnost přednášková byla velmi živá. Zvláště dlužno uvést účast dvou členů České společnosti sociologické na kongresu Mezinárodního ústavu sociologického v Ženevě roku 1933, kde a kdy, poprvé v této instituci, konána byla přednáška českého sociologa, a to o látce, vzaté z českých poměrů (O předvídání volebních výsledků). Přednáška měla takový úspěch, že četní sociologové francouzští, švýcarští a chorvatští se k ní v debatě opětovně vraceli, a předseda České společnosti sociologické byl zvolen pro příští rok vicepresidentem Ústavu, kterážto pocta po prvé připadla českému výkonnému sociologovi.

Výbor se usnesl, aby současná krise byla osvětlena též s jiných hledisek, než pouze z aspektu hospodářsko-politického, uspořádati cyklus přednášek na téma:

"V čem je dnešní krise". V cyklu se měla střídati vždy jedna přednáška ryze teoretická s přednáškou praktickou.

Během roku vzrostla společnost o dalších čtrnáct členů řádných a 21 mimořádných. Jak pronikal zájem o činnost společnosti i mimo okruh jejího členstva, vysvítá z toho, že o mnohých jejích přednáškách a diskusních večerech referovaly denní listy, nehledíme-li k referátům v odborném tisku jiných vědeckých oborů (např. revue Česká mysl).

Na řádné valné hromadě, která se konala dne 1. března 1934, byly předneseny a schváleny obvyklé zprávy funkcionářů. Z jednatele zprávy za rok 1933 vysvítá, že kromě čilé činnosti přednáškové všimla si společnost za součinnosti některých referentů osnovy nového občanského zákoníka některých problémů, jmenovitě sociální tendence této nové osnovy. Svými delegáty zúčastnila se společnost sjezdu slovanských právníků v Bratislavě.

Výnosem Zemského úřadu byly vzaty dne 11. prosince 1933 na vědomí změny stanov, usnesené na poslední valné hromadě provedené výborem.

Společnost navázala styk s 58 zahraničními sociology a jmenoval je dopisujícími členy, což mnozí přijali jako poctu, za kterou děkovali přípisys velmi sympatickými.

Další valná hromada konala se dne 15. března 1934. Na výborové schůzi, konané dne 15. listopadu 1934, bylo usneseno vydati Slovník české sociologie, jakož i bibliografický přehled českých sociologů. Pro nedostatek prostředků však musilo býti od plánu upuštěno.

Během roku přibýlo devět mimořádných členů.

Živou činnost vyvíjel též Akademický odbor.

Rozšířil se též okruh odborných časopisů, v nichž členové společnosti uveřejňovali svoje články.

Z iniciativy prof. dr. Šusty podala společnost spolu se Svobodnou školou politických nauk v dubnu 1934 návrh resoluce o spolupráci sociálních věd. Návrh, vypracovaný prof. dr. Mertlem byl v oficiálním zasedání Mezinárodní konfederace duševních pracovníků předložen jako oficiální český návrh.

Jednatelská zpráva pro rok 1935 popisuje kromě činnosti přednáškové též plány k vydání jubilejního sborníku k desetiletí společnosti. Protože nebylo nakladatele, bylo od vydání sborníku upuštěno.

Roku 1935 účastnili se kongresu Mezinárodního ústavu sociologického v Bruselu (Bruxelles) opět dva členové České společnosti (a to prof. Chalupný jako oficiální delegát vlády Československa) a předseda České společnosti sociologické opětovně tam přednášel. Osobní uznání této činnosti, jakož i vzornému vedení "Sociologické revue", bylo zde projevováno tím, že po prof. dr. Chalupném zvolen byl pro následující období viceprezidentem Ústavu místopředseda České společnosti sociologické prof. dr. Bláha.

Na valné hromadě, konané dne 10. března 1936, byla přijata resoluce, která u příležitosti veřejné diskuse o reformě právnického studia se dožaduje, aby na právnických fakultách byla zavedena jako povinný předmět socologie všeobecná

v rozsahu aspoň pěti hodin semestrálních a speciální sociologie práva, státu a hospodářství, v rozsahu tří hodin semestrálních. Do přednášek o sociologii všeobecné mají býti přičleněny přednášky o metodě statistické. Sociologie má se státi zkušebním předmětem.

Akademický odbor vykazoval v roce 1936 čilou přednáškovou činnost.

Jednatelská zpráva, připravená k valné hromadě dne 9. března 1937, vypočítává přírůstek členů v roce 1936: 7 členů řádných, 9 mimořádných.

Povaha sociologie jako ústřední vědy o kultuře a společnosti vedla výbor k pokusům o spolupráci s ostatními vědami sociálními.

V tomto rámci, kromě resolucí a prací již vyjmenovaných byly učiněny přípravy ke spolupráci se zástupci vědy historické a Pražským linguistickým kroužkem.

Po tříleté přestávce, zaviněné neshodami s edičním programem nakladatelství, dochází k vydání nových svazků "Sociologické knihovny".

Zvýšenou měrou se věnoval výbor otázkám reformy ve vyučování sociálním vědám. Příslušné návrhy byly podány ministru školství a národní osvěty.

Spolu s Českou akademií zemědělskou byl podán ministerstvu školství a národní osvěty protest proti neodbornému zpracování sociologické látky v učebnici filosofie pro gymnasia a nabídnuto lepší a účelnější zpracování tohoto předmětu.

Společnost se hojnou měrou účastnila na anketě o zavedení studia národního hospodářství na střední školy.

Na návrh doc. dr. Gally a dr. Šímy bylo započato se sbíráním materiálu k soupisu literatury ze sociologie, sociální politiky a sociální péče v knihovnách v Čechách a na Moravě.

Členové společnosti a výboru přednášeli jako v minulých letech na Vyšší lidové sociální škole města Prahy.

Brněnští členové společnosti pracovali ve smyslu stanov v rámci sociologické sekce Filosofické jednoty v Brně.

Roku 1937 účastnili se kongresu mezinárodního ústavu sociologického v Paříži za Českou společnost sociologickou prof. dr. Bláha i prof. dr. Chalupný, (prof. dr. Bláha jménem vlády Československa), a oba tam přednášeli. Bylo by bývalo možno získati další kongres pro Prahu, ale nebylo u rozhodujících československých činitelů ochoty k finančnímu podepření této akce, i podařilo se Rumunům, pomocí ochoty své vlády, získati usnesení, že příští kongres bude se konati v Bukurešti.

Výbor sestavil informační leták o činnosti společnosti a jejích úkolech v jazyce českém, německém, francouzském a anglickém. Jednatelská zpráva pro valnou hromadu, konanou 11. března 1938 ukazuje na to, že společnost v období roku 1937 všímala si kromě vypočtené již činnosti, hojně otázek populačních, zemědělských, krise inteligence aj.

Práce pro sociologickou bibliografii pokročily a bylo rozhodnuto přidati k jednotlivým bibliografickým oddílům stati odborníků v dotyčných disciplínách; tím vznikne z bibliografie zároveň sociologická příručka.

V rámci spolupráce na reformě vyučování sociálním vědám věnovala společnost zvýšenou péči dobudování Svobodné školy politických nauk a jednání s funkcionáři Ústředního spolku českých profesorů o zavedení sociologie a národního hospodářství na střední školy.

V tomto období zahájil svoji činnost též odbor pro sociologii techniky za vedení doc. dr. Verunáče a dr. Šímy.

Výbor společnosti vyvíjel v rámci spolupráce s historiky podnětnou činnost v jednání o soustředění vlastivědného bádání na podkladě sociologickém.

Akademický odbor, který chtěl vyvíjeti též činnost publikační, stěžoval si na nedostatek hmotných prostředků.

Zahraničního uznání dostalo se Sociologické revui na velké mezinárodní výstavě periodických publikací, uspořádané péčí Biblioteca publica v Matanzasu v republice Kubánské. Sociologické revui byl na této výstavě udělen velký čestný diplom. Bylo to uznání opravdu hodnotné, uvážíme-li, že výstava byla obeslána 1 007 publikacemi z 51 zemí.

Podle jednatelské zprávy za rok 1938, připravené pro valnou hromadu, konanou dne 22. června 1939, přibyli během roku 1938 dva noví řádní členové.

Vzhledem k mimořádným politickým poměrům měla činnost společnosti spíše ráz intenzivní, nežli extenzivní.

Byl vypracován rozsáhlý elaborát na reformu vzdělání sociálních pracovníků a dán k dispozici ministerstvu sociální a zdravotní správy. Podobně byl vypracován důkladný návrh na reformu Vyšší lidové školy sociální a politické hlavního města Prahy.

Na návrh společnosti byl zřízen při Škole vysokých studií pedagogických v Praze seminář pro sociologii výchovy (vedl dr. Šíma).

Byl ukončen soupis sociologické literatury a většina úvodních statí do Sociologické příručky. Potíže činil opět náklad na vydání příručky.

V tisku (Venkově a Brázdě) se objevily v souvislosti se státoprávními změnami snahy, nepříznivé sociologii. Předseda společnosti zasáhl, a to článkem ve Venkově, intervenci v redakci Brázdý a zakročením u pana ministerského předsedy.

Reforma středních škol s ohledem na sociální vědy byla soustředěna v sociologické komisi České akademie zemědělské. Odtud vyšel program, který byl panem ministrem dr. Kaprasem zahrnut do programu reformní komise ministerstva školství.

V souvislosti s těmito pracemi byli prof. dr. Chalupný a doc. dr. Galla jmenováni členy školských sekcí kulturní rady Národní jednoty.

Proti tomuto úspěchu byla však sociologie opominuta při tzv. malé reformě právnických studií.

Všechny zmíněné události potvrdily skutečnost, že je potřebí dobudovati jediný ústav, na kterém je sociologie hlavním předmětem, povinným pro všechny posluchače, totiž Svobodnou školu politických nauk. Pro tuto otázku projevil pan ministr dr. Kapras velké porozumění. Členové výboru prof. dr. Chalupný, doc. dr. Galla a prof. dr. Verunáč, jakož i dr. Šíma přičinili se v rámci těchto prací o udržení kursů věd politických a sociálních na této škole jako základnu pro její třetí ročník.

Na počátku roku 1940 dal dr. Šíma námět ke zbudování Sociologického ústavu. Na valné hromadě 1941 (25. dubna) bylo učiněno jednomyslné usnesení o zřízení tohoto ústavu.

Vedením jeho organisace byli pověřeni prof. dr. Chalupný, doc. dr. Galla a dr. Šíma. Ústav zahájil činnost v srpnu 1941.

Vedení spolku bylo v rukou těchto osob:

Předseda: do r. 1930 univ. prof. dr. B. Foustka, od r. 1930 prof. dr. E. Chalupný.

I. náměstek předsedy: univ. prof. dr. Th. A. Bláha.

II. náměstek předsedy: do r. 1930 univ. prof. dr. J. Král, pak F. Modráček, nyní univ. doc. dr. K. Galla.

I. jednatel: do r. 1930 dr. E. Chalupný, pak dr. Z. Ullrich a dr. J. Mertl, od r. 1936 dr. J. Šíma.

II. jednatel: do r. 1927 dr. F. Fajfr, dr. Z. Ullrich do r. 1930, dr. J. Šíma do r. 1936, nyní dr. J. Zelenka.

Pokladník: Aug. Žalud do r. 1928 (tento vedl i korespondenci), pak dr. J. Kotek, nyní Č. Zatloukal.

Mimo to byli členy výboru: prof. dr. Graber, dr. Janoušek, dr. Křemen, prof. dr. Macek, doc. dr. Machotka, v. ř. Th. Pistorius, prof. V. Smetánka, dr. Jar. Stuchlík, ředitel dr. Trojan, dr. A. Uhlíř, prof. dr. V. Verunáč, red. Vozka.

